

Το Υπουργείο Πολιτισμού & Αθλητισμού προέβη το 2004 στο χαρακτηρισμό ως «μνημείων» μίας σειράς κτιρίων του οικισμού, τόσο Καπναποθηκών όσο και κατοικιών και καταστημάτων, καθώς κρίθηκαν ως αξιόλογα αντιπροσωπευτικά δείγματα αρχιτεκτονικής που, ανάλογα με τη χρήση και τον προορισμό τους, ενσωματώνουν όλα τα στοιχεία της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής που αναπτύχθηκε στη Γενισέα κατά το β' μισό του 19ου αιώνα, σημαντικά για τη μελέτη της ιστορίας της αρχιτεκτονικής, ενώ διασώζουν και προβάλλεται διά μέσου αυτών ο τρόπος κοινωνικής και οικονομικής οργάνωσης της πόλης (ΦΕΚ 1775/Β/2004).

Συγκρότημα ισόγειας καπναποθήκης μετά της διωρόφου οικίας (φωτογραφία: Δ. Μαυρίδη)

Δύο διώροφες οικίες ιδιοκτησίας Μυλωνοπούλου & Χιάλη, χαρακτηρισμένες από το ΥΠΠΟΑ ως «μνημεία». Τα πλαίσια των ανοιγμάτων, οι γωνιακές παραστάδες, το διαχωριστικό γείσο των ορόφων και το καμπύλο γείσο της στέγης, είναι από λαξευμένους ψαμμίτες.

Ισόγειο μονόκωρο λιθόκτιστο κτίσμα γνωστό ως «Παλαιά Ταβέρνα», χαρακτηρισμένο από το ΥΠΠΟΑ ως «μνημείο», ιδιοκτησίας Δήμου Αβδήρων. Χρονολογείται από το πρώτο μισό του 19ου αι.

Ισόγειο λιθόκτιστο κατάστημα του 19ου αι., χαρακτηρισμένο από το ΥΠΠΟΑ ως «μνημείο». Σήμερα στεγάζει υπηρεσίες του ΟΤΕ. Χαρακτηριστικά πλαστικά στοιχεία της όψης αποτελούν τα μονολιθικά, από ψαμμίτη, τοξωτά πλαίσια των ανοιγμάτων, που φέρουν διακοσμητικά κλειδιά με λιθανάγλυφα μοτίβα.

Σήμερα, στη βάση του καθεστώτος αυξημένης προστασίας λόγω του χαρακτηρισμού τους ως μνημεία, καταβάλλονται αξιόλογες προσπάθειες στην κατεύθυνση διατήρησης και ανάδειξης αυτού του αξιόλογου ιστορικού δομημένου πυρήνα του οικισμού.

Το έτος 2019, η Υπηρεσία Νεωτέρων Μνημείων & Τεχνικών Έργων Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης, του Υπουργείου Πολιτισμού & Αθλητισμού, συμμετέχοντας στον εορτασμό των Ευρωπαϊκών Ημερών Πολιτιστικής Κληρονομιάς (ΕΗΠΚ) 2019 με θέμα «**ΤΕΧΝΕΣ & ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ - Αναζητώντας τον ελεύθερο χρόνο**», επέλεξε τον οικισμό της Γενισέας ως τόπο για τη διοργάνωση σειράς εκδηλώσεων τέχνης και πολιτισμού, υπό τον τίτλο «**ΤΕΧΝΕΣ ΕΝ ΣΕΙΡΑ ΣΤΗ ΓΕΝΙΣΕΑ ΤΟΥ ΣΗΜΕΡΑ ΚΑΙ ΤΟΥ ΧΘΕΣ: ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ - ΨΥΧΑΓΩΓΙΚΩΝ ΔΙΑΔΡΟΜΩΝ**». Βασικός στόχος είναι η επαφή των πολιτών με την πολιτιστική τους κληρονομιά με τρόπους και μεθόδους βιωματικούς, μέσα από συναυλίες, εκπαιδευτικές δράσεις, δημιουργικά εργαστήρια, παραστάσεις, εικαστικές παρεμβάσεις, στον υπαίθριο χώρο του ιστορικού πυρήνα του οικισμού, όπου και το πλούσιο αξιόλογο αρχιτεκτονικό απόθεμα.

Βιβλιογραφία – Πηγές:

1. Αρχείο Υπηρεσίας Νεωτέρων Μνημείων & Τεχνικών Έργων Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης, του Υπουργείου Πολιτισμού & Αθλητισμού
2. Μαυρίδης, Δ., Τσιγάρας Γ., «Γενισέα. Νέα πόλη του Νέστου – τόπος συνάντησης πολιτισμών», Δήμος Βιστωνίδας, Γενισέα, 2010.
3. <https://manolischoumas.blogspot.com/2017/08/yenidje-tobacco.html>

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΑΝΑΣΤΗΛΩΣΗΣ
ΜΟΥΣΕΙΩΝ & ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΕΡΓΩΝ
**ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΝΕΩΤΕΡΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ & ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΕΡΓΩΝ
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ & ΘΡΑΚΗΣ**

Διεύθυνση:
Ταχ. Κώδικας:
Τηλέφωνο:
Fax:
E-mail:

Μ. Καραολή & Σμύρνης 9
67131, Ξάνθη
25410 26760
25410 26786
ynmath@culture.gr

Σύνθεση εντύπου/Επιμέλεια:
Κείμενο:

Θεόδωρος Πριγγόπουλος, Αρχιτέκτων Αναστηλωτής
Θεόδωρος Πριγγόπουλος, Αρχιτέκτων Αναστηλωτής,
Ελένη Ιωάννα Μαστρομιχάλη, Ιστορικός Τέχνης
Γραφικές Τέχνες "Δαλακάκη"

Τελική Επεξεργασία/Εκτύπωση:

ΔΙΑΝΕΜΕΤΑΙ ΔΩΡΕΑΝ

Γ Ε Ν Ι Σ Ε Α

ΕΝΑ ΚΑΠΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΕΜΒΕΛΕΙΑΣ

από τον 17ο έως τον 19ο αιώνα

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΑΝΑΣΤΗΛΩΣΗΣ
ΜΟΥΣΕΙΩΝ & ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΕΡΓΩΝ
**ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΝΕΩΤΕΡΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ
ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΕΡΓΩΝ
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ & ΘΡΑΚΗΣ**

Η **Γενισέα**, είναι ένας μικρός οικισμός, που χωροθετείται δυτικά της λίμνης Βιστωνίδας, στην πεδιάδα νοτιοανατολικά της Ξάνθης και σε απόσταση δώδεκα χιλιομέτρων περίπου από αυτήν.

Αποψη του ιστορικού πυρήνα του οικισμού, όπου διακρίνονται εναπομείναντα παλαιά κτιριακά κελύφη. Στο βάθος διακρίνεται ο μιναρές του Κασαμπά Τζαμί ή Τσαρσί, που χρονολογείται στον 15ο-16ο αιώνα.

Η ίδρυσή της χρονολογείται μετά την κατάληψη της ευρύτερης περιοχής της Ξάνθης από τους Οθωμανούς το 1373/74 και πιθανότατα μετά από την κατάληψη των Σερρών το 1383. Αφορμή της ίδρυσής της αποτέλεσε η στοχευόμενη από την Οθωμανική διοίκηση - για λόγους εδραίωσης της κυριαρχίας της στις κατακτημένες περιοχές της Θράκης - δημογραφική αλλοίωση του τοπικού πληθυσμού, με τη μεταφορά πλήθους εποίκων, των «Γιουρούκων» και την ίδρυση νέων πόλεων, ώστε γρήγορα να εισαχθούν νέα ήθη και συνήθειες στην περιοχή.

Αποψη του ιστορικού πυρήνα του οικισμού. Δεξιά: Παλαιό κέλυφος κτιρίου καταστήματος, πιθανόν με χρήση φούρνου. (φωτογραφία: Δ. Μαυρίδη).

Έτσι, στην εύφορη πεδιάδα της Ξάνθης, οι νέοι κυρίαρχοι, μην επιθυμώντας να εγκατασταθούν στην χριστιανική Ξάνθη ή στο επίσης χριστιανικό Περιθεώριο, επέλεξαν να ιδρύσουν μια νέα αμιγώς μουσουλμανική πόλη, που έφερε το όνομα Yenice-i Karasu, δηλαδή "Νέα πόλη του Νέστου". Αυτή έγινε η έδρα του τοπικού Καζά και αποτέλεσε το οικονομικό και διοικητικό κέντρο, όπου συγκεντρώθηκαν η τοπική εξουσία, το ιεροδικείο, οι στρατιωτικές αρχές και οι ισχυρότεροι γαιοκτήμονες του κάμπου. Με αυτό τον τρόπο διαμορφώθηκε ένα δίπολο μιας χριστιανικής και μιας μουσουλμανικής πόλης, το οποίο εξελίσσεται μέχρι το δεύτερο μισό του 19ου αιώνα.

Ατλας του Γάλλου χαρτογράφου Julien Migeon - 1884. Ανατολικά του Νέστου (Karasu) σημειώνεται η Γενισέα (Yenidje), που ήταν η νέα πρωτεύουσα του Καζά από το τέλος της δεκαετίας του 1870, κι όχι η Ξάνθη.

Καθοριστικό ρόλο στην εξέλιξη της πόλης έπαιξε η προνομιακή της γεωγραφική θέση. Η Γενισέα βρίσκεται στο κέντρο της εύφορης πεδιάδας, κοντά αφενός στον κύριο οδικό άξονα της Ρωμαϊκής Εγνατίας Οδού, που οδηγούσε στην Κωνσταντινούπολη και αφετέρου στο κέντρο τοπικών οδικών αξόνων που συνέδεαν το Περιθεώριο με το Πολύστυλο και το βυζαντινό αυτό λιμάνι με την Ξάνθη. Η οικονομία του τόπου βασίστηκε αρχικά σε μεγάλο βαθμό στην καλλιέργεια ρυζιού, δημητριακών αλλά και στην παραγωγή αλατιού, που τροφοδοτούσε το κρατικό μονοπώλιο.

Yenidje Tobacco, λιθογραφημένο μεταλλικό κουτί 50 χειροποίητων στριφτών σιγαρέττων της αγγλικής καπνοβιομηχανίας "Balkan Sobranie" - 1913.

Όταν στα τέλη του 17ου αιώνα εισήχθηκε η παραγωγή καπνού, η εικόνα του οικισμού μεταβάλλεται. Στην περιοχή καλλιέργειας των "γιακάδων", δηλαδή στις υπώρειες της Ροδόπης και στις πλαγιές της κοιλάδας του Νέστου, οι μουσουλμάνοι αγρότες κατείχαν και καλλιεργούσαν γη μεγάλης απόδοσης σε καπνό υψηλής ποιότητας. Έτσι, η Γενισέα αναπτύσσεται ραγδαία σε κέντρο επεξεργασίας και εμπορίου (1829-1870) του παγκοσμίου φήμης περιζήτητου αρωματικού καπνού τύπου «μπασμά» και των δύο εξαιρετικών του ποικιλιών: τα «ντουμπέκια» (-dubek) και τα «ντζεμπέλια» (-djebel), τον οποίο απέστελλαν με καραβάνια στην Κωνσταντινούπολη και από εκεί τον μετέφεραν στο εξωτερικό: Οδησό, Ταϊγάνιο, Βουκουρέστι, Βελιγράδι, όπου υπήρχαν εγκατεστημένοι ονομαστοί Ξανθιώτες καπνέμποροι.

Ενώ μέχρι τότε στην πόλη δρούσαν μόνο μουσουλμάνοι ισχυροί γαιοκτήμονες, ο καπνός έδωσε το έναυσμα στο να δημιουργηθούν ευνοϊκές συνθήκες και για τους χριστιανούς. Σινάφια Ηπειρωτών (Κουδαράιοι) και Μακεδόνων μεταναστεύουν στην περιοχή και αναδεικνύονται σε ισχυρές οικονομικές μονάδες, μεταφέροντας την τεχνογνωσία της λιθοξοϊκής τέχνης, υλοποιώντας πλήθος κατασκευών από λαξευτή πέτρα, κυρίως καπναποθηκών, αλλά και αρχοντόσπιτων, πλήθος καταστημάτων, την παλιά εκκλησία κ.α.. Εν γένει, η παρουσία του χριστιανικού στοιχείου σε μια μέχρι τότε αμιγώς μουσουλμανική πόλη, την μεταλλάσσει σε δημογραφικό, θρησκευτικό, πολεοδομικό και αρχιτεκτονικό επίπεδο, μετατρέποντας τη σε κοιτίδα μιας πρώιμης αλλά συγχρόνως εξαιρετικά εξελιγμένης για τα δεδομένα της εποχής βιομηχανικής αρχιτεκτονικής, η οποία συνάμα αποτέλεσε ένα οιονεί πρότυπο, που εξαπλώθηκε και στην περιοχή της Ξάνθης και της Καβάλας.

Καπναποθήκες

Οι καπναποθήκες της Γενισέας ανήκουν στην απαρχή της μορφολογίας και τυπολογίας των ομοειδών τους και ακολουθούν τις γενικές αρχές, που κυριαρχούσαν στην Ανατολή πριν τη βιομηχανική Επανάσταση. Πρόκειται για λιθόκτιστα κτίρια μικρών διαστάσεων, μονώροφα αρχικά, μονόχωρα με μεγάλα τοξωτά ανοίγματα, από επιμελώς λαξευμένους λίθους κυρίως από τον ψαμμίτη, πέτρα που υπήρχε άφθονη στην περιοχή της σημερινής Μάνδρας.

Συγκρότημα διωρόφων Καπναποθηκών των Ηπειρωτών αδελφών Κόντη. Κατασκευάστηκαν το 1869 και 1872, σύμφωνα με τη μαρτυρία επιγραφών στις όψεις τους.

Καπναποθήκη χαρακτηρισμένη από το ΥΠΠΟΑ ως "μνημείο". Κτίστηκε περί το 1860-70. Πιθανολογείται ότι επρόκειτο για διώροφο κτίσμα, που σε άγνωστη χρονική περίοδο - πιθανόν κατά τη Βουλγαρική κατοχή - καταστράφηκε ο όροφος. Σε νεώτερους χρόνους αποτέλεσε χώρο γραφείων και αποθήκης της Ενωσης Γεωργικών Συνεταιρισμών Γενισέας. Σήμερα ανήκει στο Δήμο Αβδήρων με χρήση πολιτιστικού πολυχώρου.